Den Økonomiske Udvikling: Oplysningstiden i perspektiv

Martin Paldam

Om mig se:

http://www.martin.paldam.dk

Ud fra den nye bog: “Oplysningens Verden”. Aarhus Universitetsforlag.

Den skulle I alle have!

Og I skulle have læst mit kapitel?

Jeg er ikke historiker, men økonom og underviser i vækst- og udvikling. Historikere fortæller konkret historie. Økonomer generaliserer:

Min tilgang: ***Grand transition***

Udvikling er en process med mange generelle træk. Tingene er stort set forgået på samme måde, hvad angår de store træk rent økonomisk.

Den store transition fra at været et fattigt u-land til at blive et rigt i-land, er en process med transitioner på næsten alle områder

Den bedste kilde til lange dataserier
og sammenlignelige data for mange lande:

Angus Maddison:
Årtusindeprojekt for OECD
Stor gammel datasamler, nu fyldt 80

I gamle dage: Som i dag i de fattige lande, mht de store proportioner i økonomien.

Basale økonomiske logik er uændret!

Svarer til	USA		Danmark	
År	1700	1820	1700	1820
I dag	Burundi 550	Ghana 1250	Sudan 1000	Ghana 1250

Nationalregnskab:

Produktion = Indkomster, for hele samfundet

Opbygning af registreringssystemer 1940-50.

I u-lande: 1950-60

PS: Sammenfatter data, der allerede blev indsamlet helt eller delvist.

Så bagud til 1ste Verdenskrig ret sikkert.

Længere tyndere ➔ tyndere primærstatistik.

Men også stadigt enklere økonomisk struktur! + mange tal for ”lignende lande”

Gøre tallene sammenlignelige for alle lande og lang tid! PPP-tal, i ”kunstige $”

Hvor nøjagtigt: I dag ±10%. Før år 1800 ±25%,

Danmark: Svend Åge Hansen + andre
Tal tilbage til Napoleonskrigene

Tyskland: Hoffmann lige så langt
UK: Feinstein,
Chile: Mamalakis, osv.,

Konferencer, …

Dvs.: Central mand Angus Maddison:
Hans to bøger for OECDs.

Maddison, A., 2001. *The World Economy: A Millennial Perspective.* OECD, Paris
Maddison, A., 2003. *The World Economy: Historical Statistics.* OECD, Paris
Data a jour 2008 oktober til 2006

En snes lande hvert 50 år til 1500,
ca 50 med fra 1820 hvert år,
næsten alle fra 1950.

bnp er BNP pr indbygger. ***indkomst*** er ***ln*** bnp

To årsager til at tage logaritmen:

Verden er log-linear! Konstant vækst ➔ ret linje.
Figur: År på x-akse og ln bnp på y-akse.

Velfærd er relativ. Hvad giver samme velfærd?

	Tjener pr år	Ekstra	I %
Dansker	350’000 kr	35’000 kr	+10 %
Ex 1: Thai	35’000 kr	35’000 kr	+100%
Ex 2: Thai	35’000 kr	3’500 kr	+10%

Eksempel: For sidste 130 år er tallene nogenlunde

Herefter det lange løb, hvor tallene er hvert
50'ende år og som omfatter oplysningstiden.
Kriser ikke med!

Vækst betyder meget mere end kriser:
100 år med 2% giver 7,2 gange

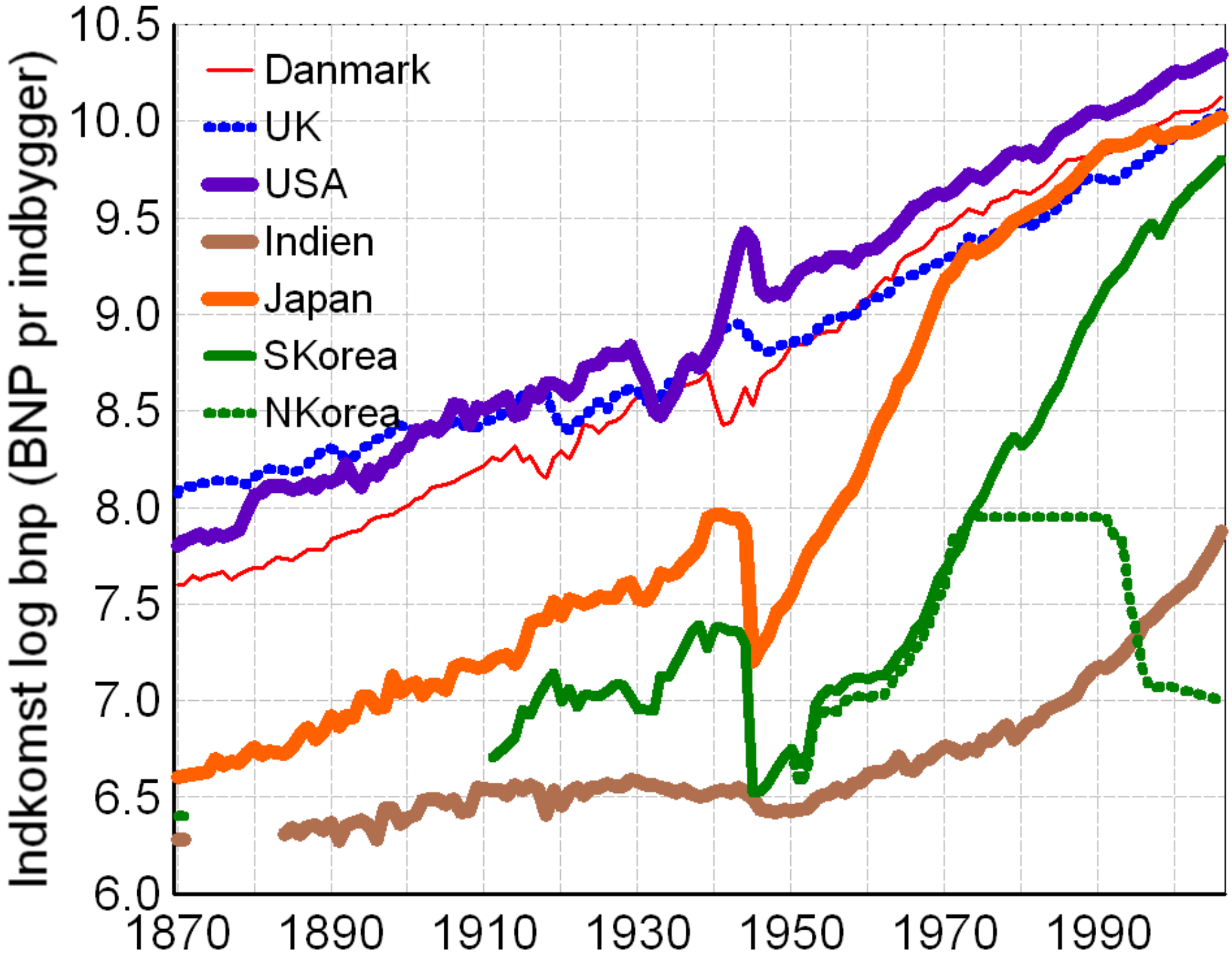
Indkomst log bnp (BNP pr indbygger)
10.5
10.0
9.5
9.0
8.5
8.0
7.5
7.0
6.5
6.0
1870
1890
1910
1930
1950
1970
1990
Danmark
UK
USA
Indien
Japan
SKorea
NKorea

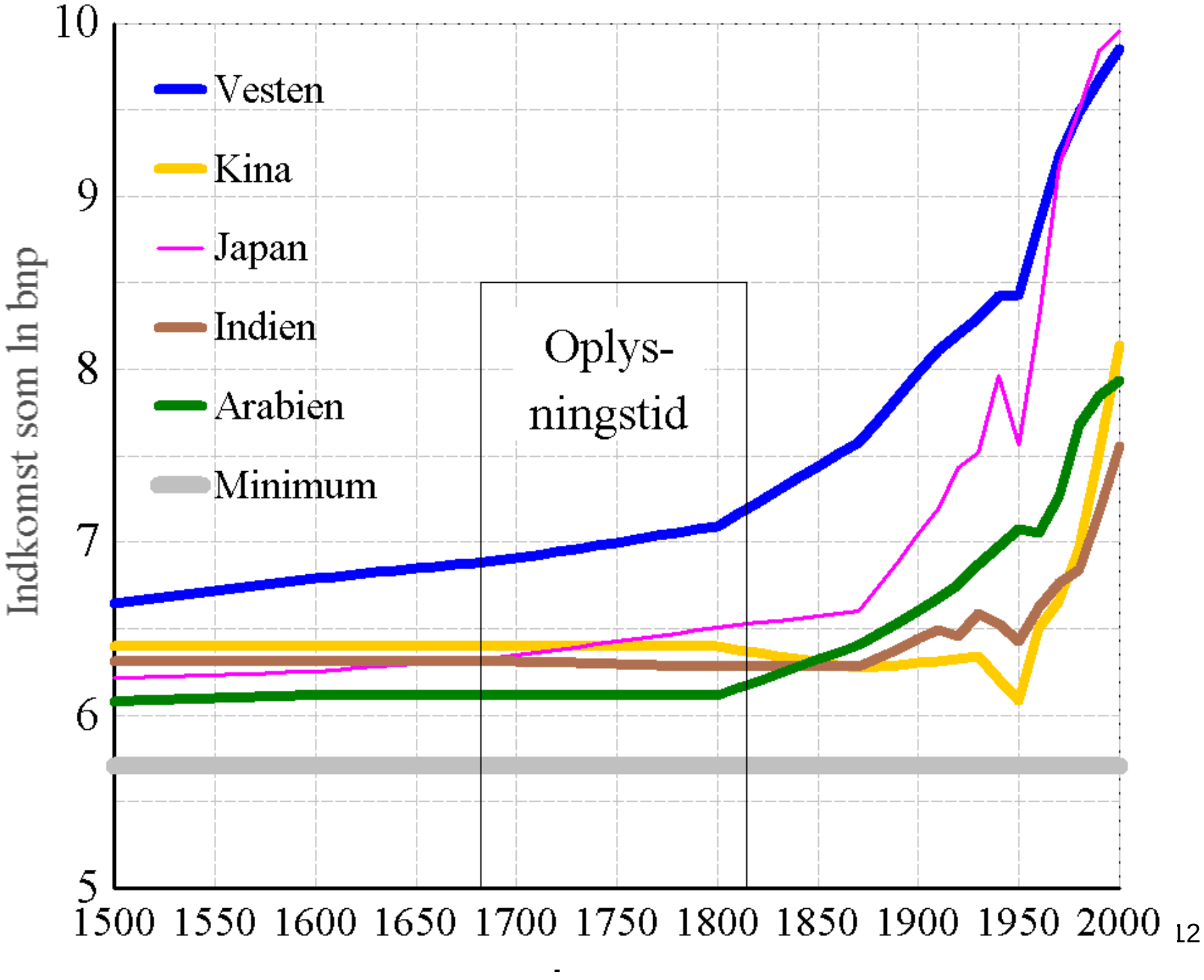
10
9
8
7
6
5
Indkomst som ln bnp
Vesten
Kina
Japan
Indien
Arabien
Minimum
Oplys-
ningstid
1500 1550 1600 1650 1700 1750 1800 1850 1900 1950 2000

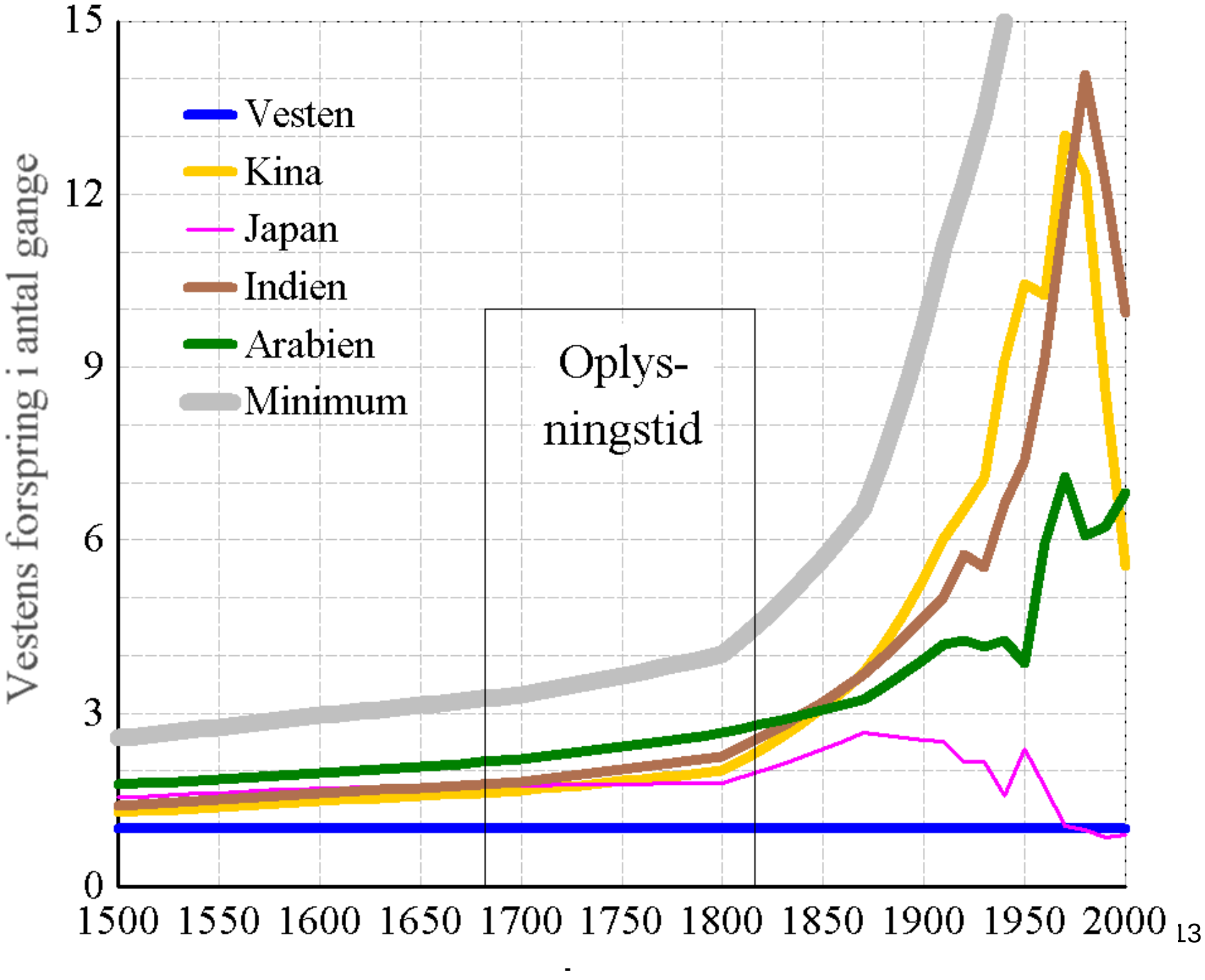
Vesten
Kina
Japan
Indien
Arabien
Minimum
Oplys-
ningstid
Vestens forspring i antal gange
0
3
6
9
12
15
1500
1550
1600
1650
1700
1750
1800
1850
1900
1950
2000

Konklusioner fra de to figurer:

Det store knæk opad var i Oplysningstiden.

Indtil da: Vesten voksede med 0.1-0.15% pa.
Pr århundrede er det 12–16%.

Gav Vesten forspring på 3 gange i 1850.

De 3 store Asiatiske kulturområder: Kina, Indien og Arabien intet knæk: Dvs støt længere bagud.

D***en industrielle revolution*** i oplysnings-tidens anden halvdel: Et klart knæk opad. Herefter meget opad.

Imperialismen:

Fase I: 1600-1810: Oplysningstiden slutningen
Spanien/Portugal i Sydamerika: Guld og sølv!
England i Nordamerika

Fase II: 1700... 1850-1940: svagt i gang
Asien perioden hvor imperialsmen var privat
Store handelskompanier med hære,
dyrt, senere fallit og statsovertagelse

Afrika: Oplysningstiden: Slavehandlens store tid.
Den hvide mands grav: ”Roving bandits”

Fase III: Fra ca 1860 Enlands og Frankrigs koloniimperier i Afrika. Udenfor perioden

Hvad ved vi om et land, der har 300 år
med 0,10% vækst pr år?

Det må skyldes teknologisk vækst.
Nu er væksten på knapt 2%

Dvs ca 15 gange højere. Antallet af opfindere op
fra 100-500 til 5-10 mio – mange gange
mere end de 15 gange.

Videnskab ➔ voldsomt op.
Naturvidenskab, teknik, økonomi,
landbrugsvidenskab, genetik, …

4 tabeller (inkomplette på slides):

bnp og bnp/Gnn(bnp)
Skiftet fra Syd til nord: Fra Italien til Holland + England. Det Habsburgske imperium væk fra Spanien til Østrig ++

Pop og Pop/Gnn(Pop)
Frankrig i toppen, men andre vokser relativt, nu USA. Italien, Spanien, og senere Frankrig ned.

Tyskland delt i 6-7 lande indtil 1871 (igen delt 1945-90) . Italien også delt indtil 1860, ...

bnp	1500	1600	1700	1820	1900	2000
Australien	400	400	400	518	4013	21540
Belgien	875	976	1144	1319	3731	20742
Danmark	738	875	1039	1274	3017	23010
Finland	453	538	638	781	1668	20235
Frankrig	727	841	910	1135	2876	20808
Holland	761	**1381**	**2130**	**1838**	3424	21591
Italien	**1100**	1100	1100	1117	1785	18740
Norge	640	760	900	1104	1937	24364
Spanien	661	853	853	1008	1786	15269
UK	714	974	1250	***1706***	**4492**	19817
Sverige	695	824	977	1198	2561	20321
Tyskland	688	791	910	1077	2985	18596
USA	400	400	527	1257	**4091**	**28129**

bnp/GNN	1500	1600	1700	1820	1900	2000
Australien	0,56	0,46	0,41	0,45	1,35	1,06
Belgien	1,23	1,12	1,18	1,15	1,25	1,02
Danmark	1,03	1,00	1,07	1,11	1,01	1,13
Finland	0,63	0,62	0,66	0,68	0,56	0,99
Frankrig	1,02	0,96	0,94	0,99	0,97	1,02
Holland	1,07	**1,58**	***2,20***	**1,61**	1,15	1,06
Italien	**1,54**	1,26	1,14	0,98	0,60	0,92
Norge	0,90	0,87	0,93	0,96	0,65	1,19
Spanien	0,93	0,98	0,88	0,88	0,60	0,75
UK	1,00	1,11	***1,29***	**1,49**	**1,51**	0,97
Sverige	0,97	0,94	1,01	1,05	0,86	1,00
Tyskland	0,96	0,91	0,94	0,94	1,00	0,91
USA	0,56	0,46	0,54	1,10	**1,37**	**1,38**[20]

Pop	1500	1600	1700	1820	1900	2000
Australien	0,4	0,4	0,4	0,3	3,7	19,2
Belgien	1,4	1,6	2,0	3,4	6,7	10,2
Danmark	0,6	0,7	0,7	1,2	2,6	5,3
Finland	0,3	0,4	0,4	1,2	2,6	5,2
Frankrig	**15,0**	**18,5**	**21,5**	**31,3**	40,6	59,4
Holland	1,0	1,5	1,9	2,3	5,1	15,9
Italien	**10,5**	**13,1**	13,3	20,2	33,7	57,7
Norge	0,3	0,4	0,5	1,0	2,2	4,5
Spanien	6,8	8,2	8,8	12,2	18,6	40,0
UK	3,9	6,2	8,6	21,2	41,2	59,5
Sverige	0,6	0,8	1,3	2,6	5,1	8,9
Tyskland	**12,0**	**16,0**	**15,0**	**24,9**	**54,4**	82,2
USA	2,0	1,5	1,0	10,0	**76,3**	**282,3**

Pop/GNN	1500	1600	1700	1820	1900	2000
Australien	0,8	0,6	0,6	0,2	1,2	2,7
Belgien	2,4	2,2	2,5	2,4	2,1	1.4
Danmark	1,0	0,9	0,9	0,8	0,8	0.8
Finland	0,5	0,5	0,5	0,8	0,8	0,7
Frankrig	**25,5**	**24,9**	**26,4**	**22,1**	12,9	8,4
Holland	1,6	2,0	2,3	1,7	1,6	2,2
Italien	**17,9**	**17,7**	16,4	14,3	10,7	8,1
Norge	0,5	0,5	0,6	0,7	0,7	0,6
Spanien	11,6	11,1	10,8	8,6	5,9	5,6
UK	6,7	8,3	10,5	15,0	13,1	8,4
Sverige	0,9	1,0	1,5	1,8	1,6	1,2
Tyskland	**20,4**	**21,6**	**18,4**	**17,6**	**17,3**	11,6
USA	3,4	2,0	1,2	7,1	**24,3**	**39,7**[22]

Det var tallene:

Den industrelle revolution i gang.

Det jeg vil tale om nu er to store trends, der vender:

Spanske Imperialisme topper og stopper:

Feudalismen topper og stopper:

Spanske Imperialisme topper og stopper:

Drømmen om guld og sølv, der gik i opfyldelse og blev en stor skuffelse

Hvad fik Spanien ud af det? Hvad fik kolonierne?

Sølvbjerget: El Cero Rico (Potosí, Bolivia)

80-årskrigen i Nederlandene: 1568-1648

PS: Imperialismen ikke nogen god forretning

Og ”ressourcernes forbandelse”

Men starten på den engelske, franske og russiske imperialismer.

Ressourcernes forbandelse:
(en afstikker til forklaring)

Ingen klar forbindelse mellem ressourcerigdom og økonomisk succes!

Illustration på **nutidige** tal:

Tre store olielande
Tre store kobberlande

Hollandsk syge: Ressourcer ➔ Kapital ind
➔ Kurs ned ➔ anden eksport ned

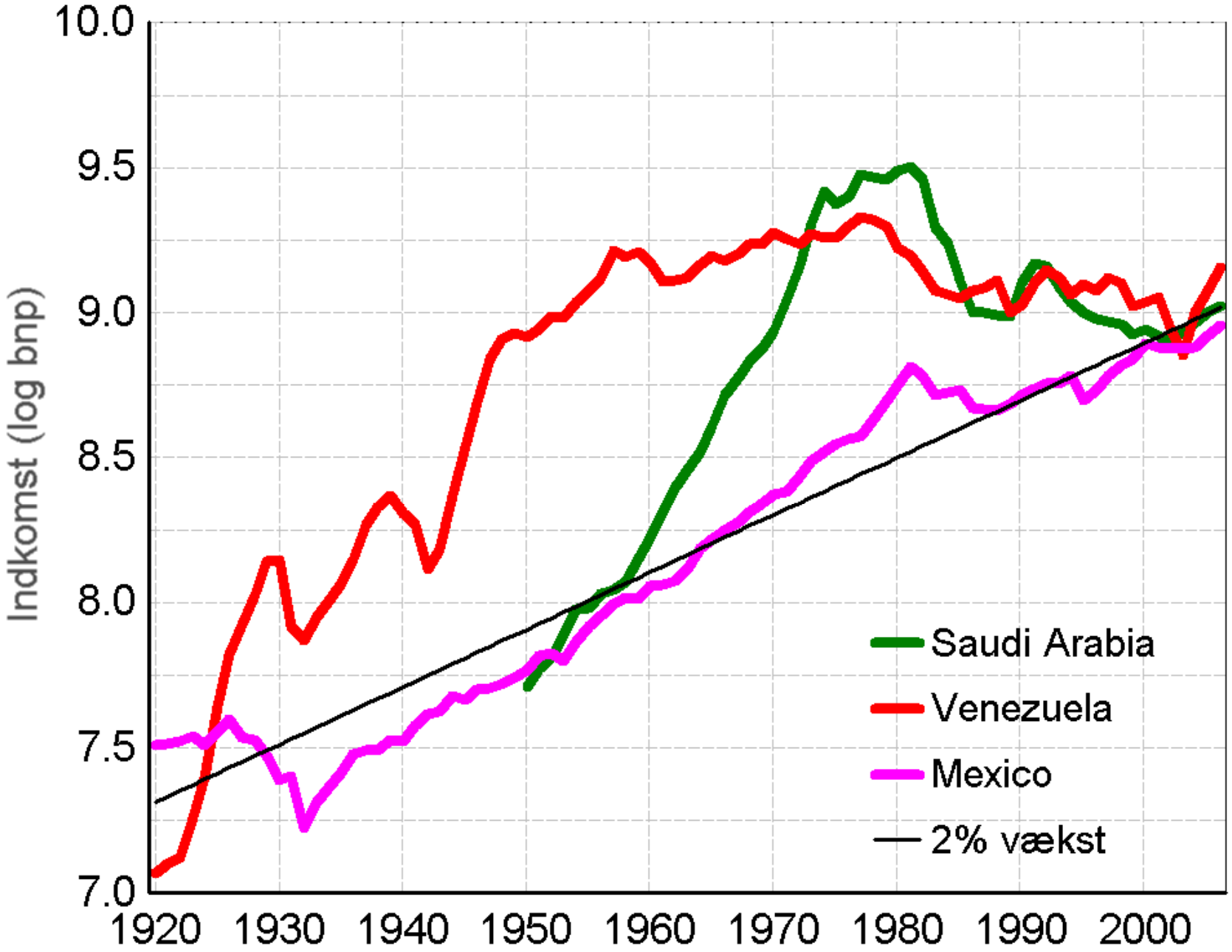
10.0
9.5
9.0
8.5
8.0
7.5
7.0
Indkomst (log bnp)
1920
1930
1940
1950
1960
1970
1980
1990
2000
Saudi Arabia
Venezuela
Mexico
2% vækst

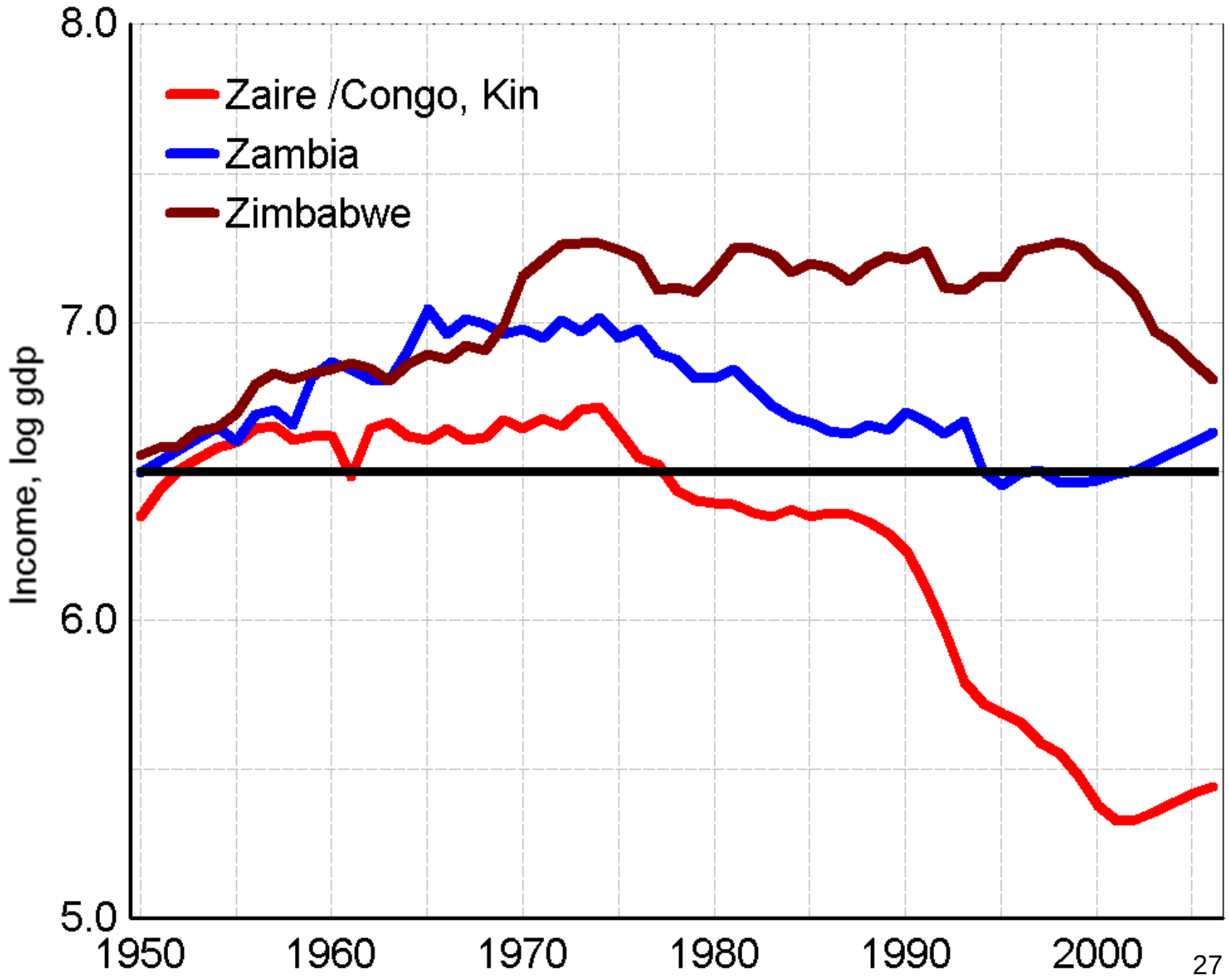
8.0
7.0
6.0
5.0
Income, log gdp
Zaire /Congo, Kin
Zambia
Zimbabwe
1950
1960
1970
1980
1990
2000

Historien generaliser til et billede,
der ser nogenlunde sådan ud:

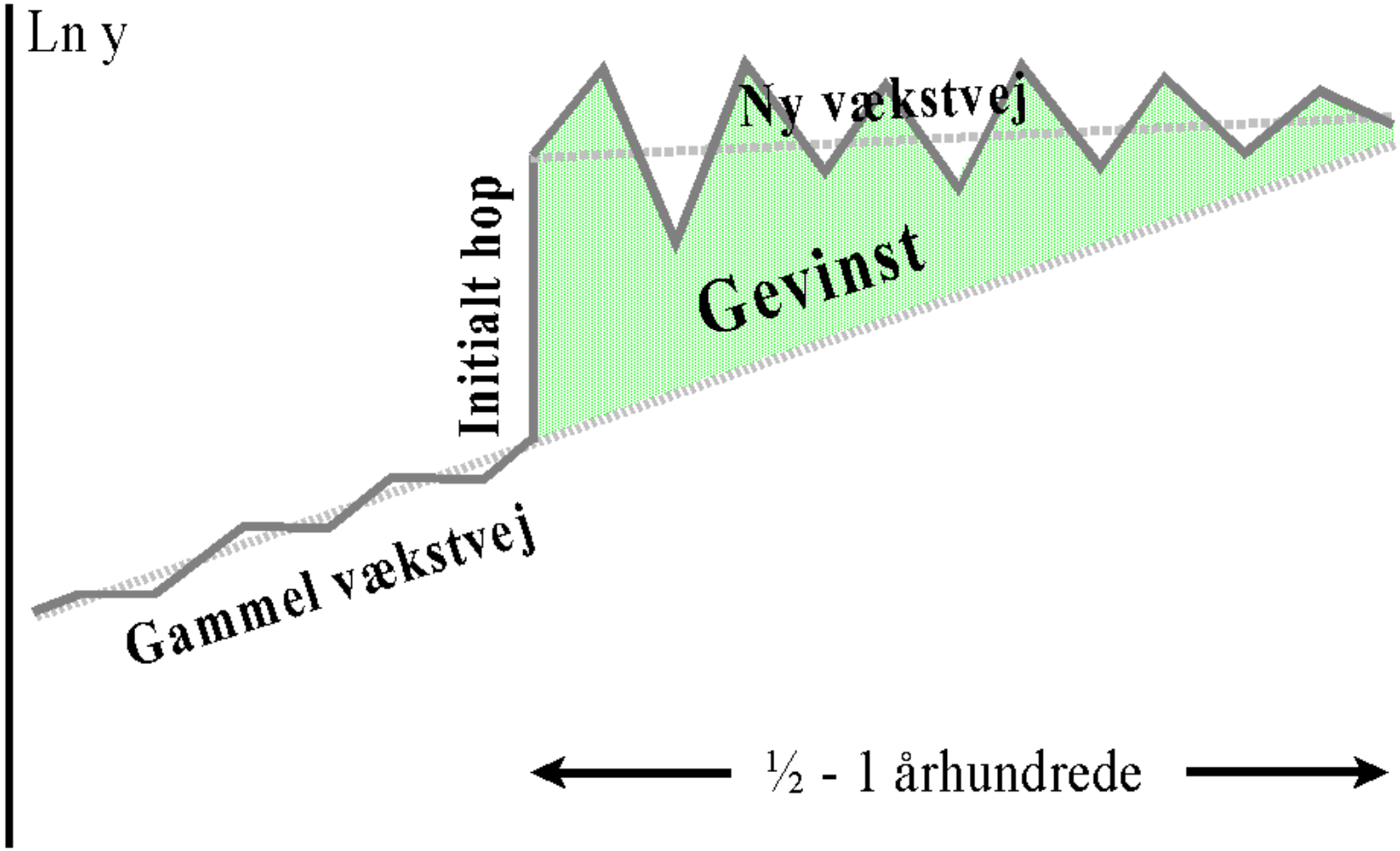

Dvs at der er en gevinst, men den er mindre end forventet. Der er et tab i forhold til forventningerne

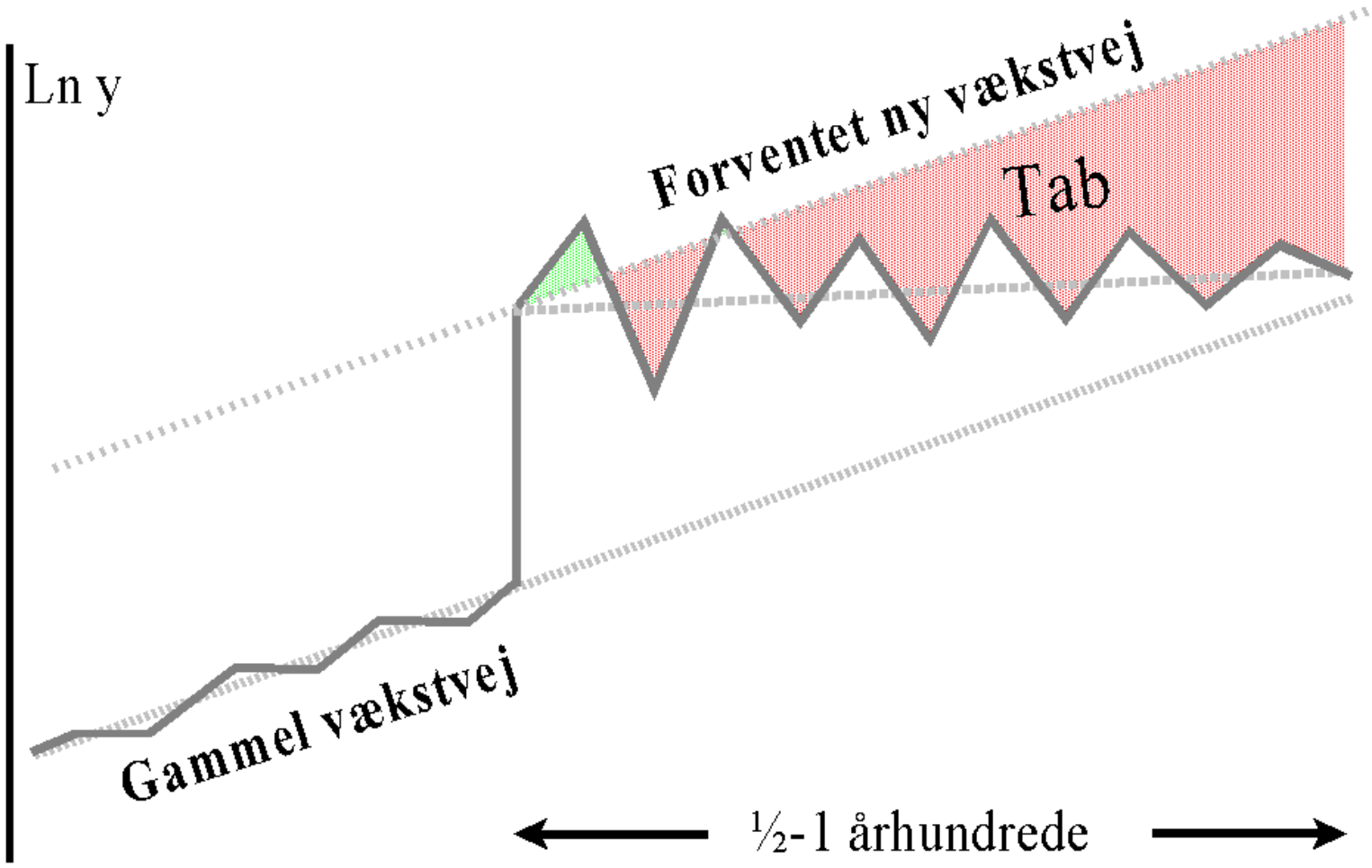

Det skyldes bl.a.: Hollandsk syge. En real revaluering, der kvæler anden eksport

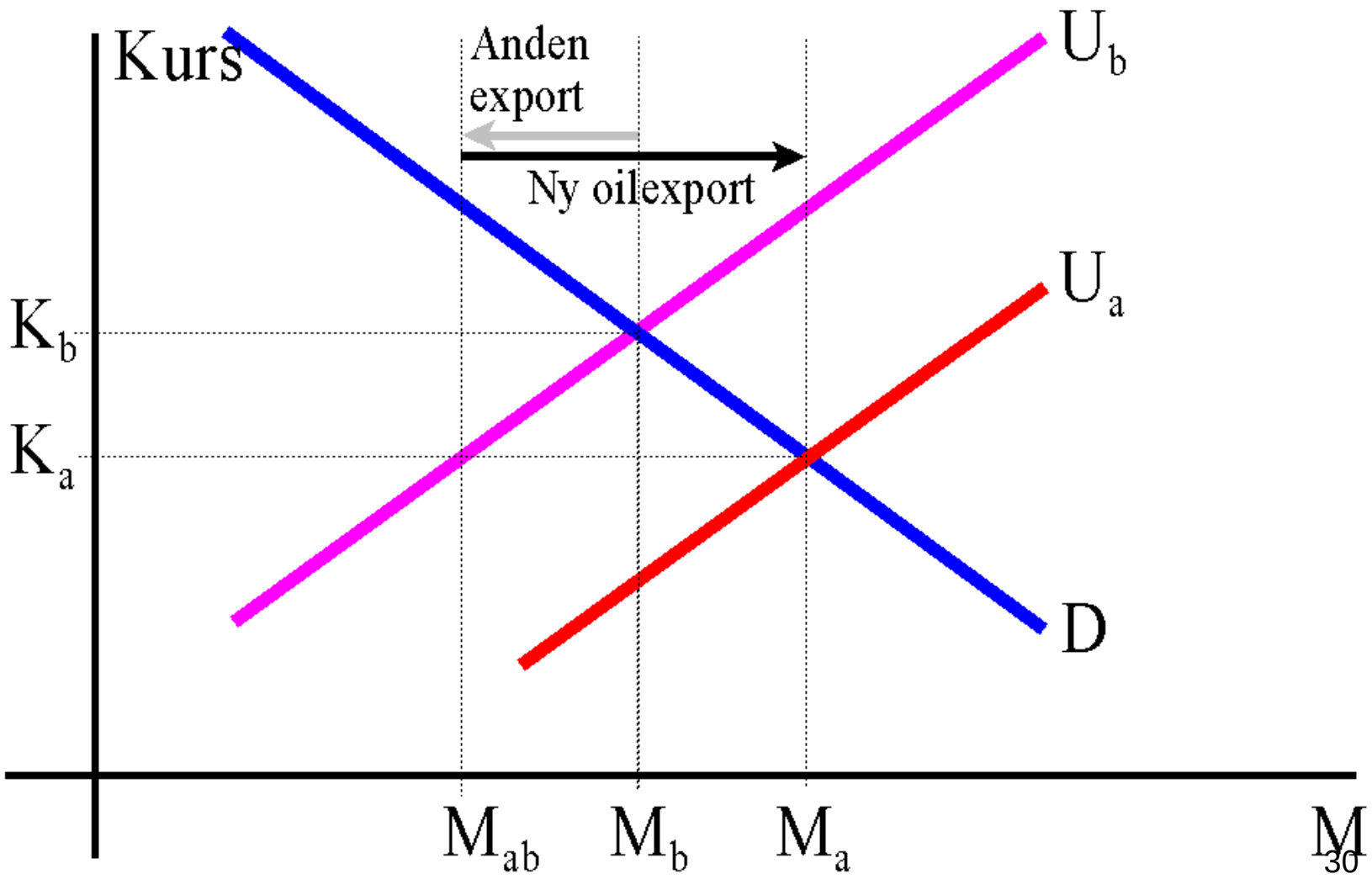

Fra ressourcernes forbandelse

til

Feudalismens problem

Et meget stabilt og ineffektivt system

Feudalismen topper og stopper:

Topper lidt før 1800, så nedad

Logikken:
Godsejere ejer jorden.
Fæstebønder dyrker den mod at betale fæste.

Mange systemer af den slags over hele verden:
Europa start i Middelalderen stabile i 3-500 år.
Andre lande 500-1000 år.

Fæstesystemer:

Meget ***ineffektivt*** og ***stabilt*** system:

Analyse 1: Hvorfor ineffektivt

OBS: Ikke dansk fæstesystem, men typisk

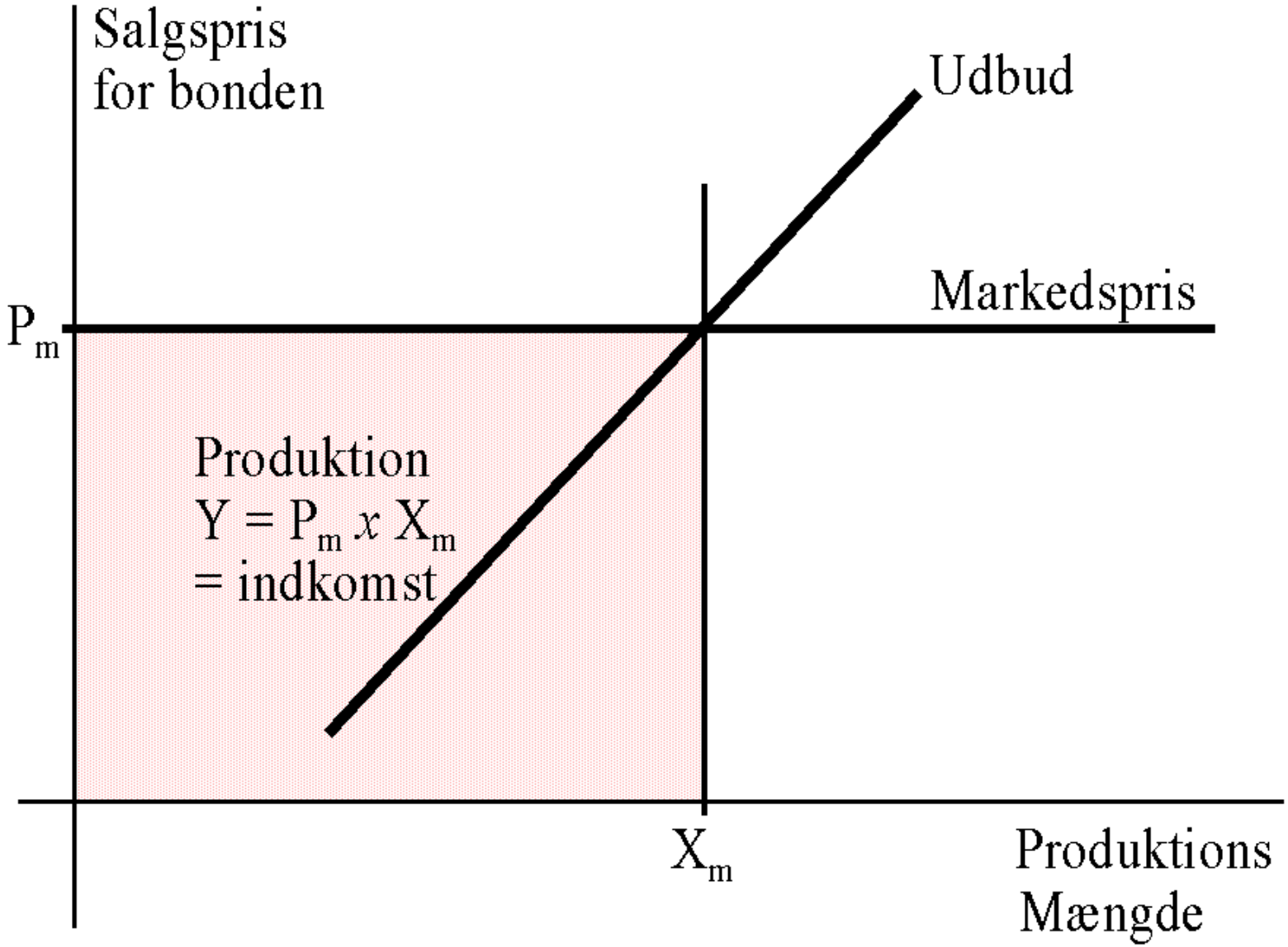
Salgspris
for bonden
Udbud
Markedspris
P_m
Produktion
$Y = P_m \, x \, X_m$
= indkomst
X_m
Produktions
Mængde

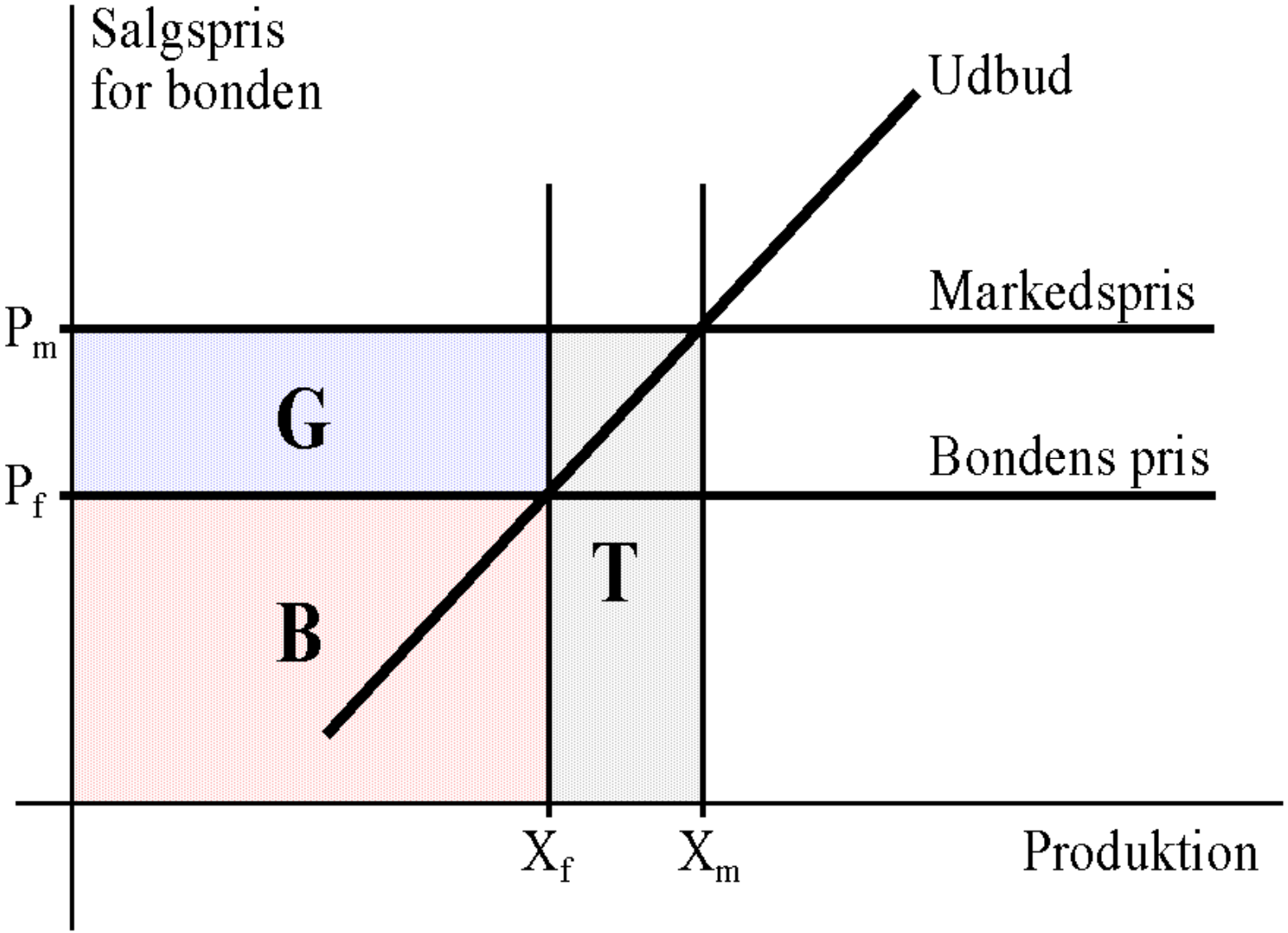
Salgspris
for bonden
Udbud
Markedspris
P_m
G
Bondens pris
P_f
T
B
X_f
X_m
Produktion

Så der er et fælt samfundsøkonomisk tab (T)
også en meget skæv fordeling

Fæste fra tre bønder er én bondes indkomst. Har han 300 tjener han det samme som 100 bønder. Bygger gods der er 100 gange en alm bondgård. Ikke så dårligt for ham.

Fordelingen: Danmark adelen ca 0,8% af befolkningen. Ejede 80% af jorden

Skævere end i noget land i dag i verden?

Hvordan kan et sådant system være så stabilt?

To grundforklaringer:

1: Magt evt via religion:

Kan et rent magtbaseret system være stabilt i 500 år? Svært at tro: 2-3% regerer 97-98%

2: Økonomisk logik:

En gård er del af et produktionssystem

Resten af systemet nødvendigt:

Det er også herremandens

Fattige bønder nær ved eksistensminimum

Dvs tør ikke løbe risiko + har desperat brug for forsikringsordning. Den sørger herremanden for

I fattige lande: Ejendomsret usikker, brug for garant med magt og adgang til statsmagten!

Brudet med det feudale system ca 1800
I mange lande

Opbygningen af nyt produktionssystem og nye markedsbaserede institutioner tager tid.

Slutningen af oplysningstiden var det ved
at være sket.

Dvs efter oplysningstiden stor fremgang for
landbrugsproduktionen.

Oplysningstiden slut:

1. Feudalismen ud. Rusland senere

2. Industrielle revolution i gang. Allerede fremskredet i England + Belgien

3. Teknologi, polytekniske universiteter
   Jernbaner og jernskibe

4. Den engelske og franske imperialisme